

Sylvie Bodorová

Text: LUKÁŠ PAULŮ

Skladatelka, která často působí i mimo hranice České republiky. Její díla představují současnou tvorbu klasické hudby. Na objednávku psala například pro Pražské jaro a Smetanovu Litomyšl. Ve svých dílech spojuje řady různorodých elementů, těži z důvěrné znalosti především polské školy. Typickými znaky jsou balkánské rytmy a práce s metrytmikou. U OSA je zastupována od roku 1979, členkou se stala roku 1992.

foto: archiv S. Bodorové

// Naštěstí mohou různé žánry vedle sebe úplně spokojeně žít, vůbec si přece nepřekáží! Každý plní odlišnou funkci!

// Z jakého důvodu se pro hudbu klasickou užil také výraz „vážná hudba“? K jaké z těchto charakteristik se přikláníte a proč? Všechna žánrová označení jsou zavádějící: znám celou řadu písniček z oblasti takzvané populární hudby, které se nikdy populárními nestaly, a přesto je jich více, než těch, které jsou skutečně populární. Napsat úspěšnou písničku je kus umění a to, aby se dnes píseň prosadila, vyžaduje obchodní talent, souhru příznivých okolností a trochu štěstí. Stejně tak klasická hudba nemusí být vždy „klasická“ – pokud ten termín již vnímáme jako určité hodnotící kritérium, a vůbec to nemusí vždy být hudba vážná, pokud budeme mluvit o obsahu. S daleko jednodušším dělením na hudbu dobrou a špatnou sice každý souhlasí, ale jenom do chvíle, než vyberete něco konkrétního. Jednoduše a prostě – hudba je umění, je těžké ji měřit a porovnávat, podléhá individuálnímu vkusu a potřebě.

Určité základní rozdíly však mezi žánry existují. Klasická hudba pracuje s daleko větší plochou a složitější strukturou. Autor tudíž musí být vybaven řadou technických dovedností, aby zvládl naplnění hudební plochy smysluplným obsahem. A nezapomeňme, že v nemalé míře je velmi rozdílný i postup, jak

znějící podoba toho kterého žánru vzniká. Skladatel populární písničky je velice často pouze autorem základní melodické linky, po něm přichází aranžér, který nápad zpracuje a populární písnička se často dotváří až ve studiu, jednotlivé vrstvy se míchají a o konečném znění se rozhoduje až tam.

Zatímco autor vážné hudby (až na zřídka výjimky) musí do všech podrobností vypracovat partituru a změny při nastudování jsou zcela minimální. Je autorem od začátku až do konce a za každou chybu nese odpovědnost pouze on. Z toho vyplývá i odlišná pracnost obou žánrů. Geniální autor v oblasti populární hudby je schopen v okamžiku soustředění vymyslet krásnou a úspěšnou písničku. Skladatel vážné hudby, jakkoli je geniální, za jediný večer oratorium ani symfonii napsat nemůže – fyzicky to není vůbec možné, protože takové oratorium je někdy i 300-350 stránek partitury a ať píšete sebe rychleji, dříve než za hodinu hustou stránku partitury nenapíšete. A to nemluvíme o tom, že musíte přesně vědět, co chcete napsat!

Zajímavé je, že jedním z neúspěšnějších autorů muzikálů se stal Andrew Lloyd Weber, který prošel přísným klasickým školením. Má nejenom skvělé hudební nápady, ale umí s nimi i pracovat. Ví, jakým způsobem vytvořit hudební plochu, jaký materiál použít, dokáže odhadnout nosnost jednotlivých nápadů – k tomu všemu pomáhá důkladné školení.

Naštěstí mohou různé žánry vedle sebe úplně spokojeně žít, vůbec si přece nepřekáží! Každý plní odlišnou funkci! Něco jiného očekávám od písničky na pláži, něco jiného od hudby na diskotéce a něco jiného

od soustředěného poslechu symfonie. Srovnávat ale symfonii s písničkou prostě nejde – liší se obsahem, pracností, rozsahem, typem invence i vypracováním.

Proč se vžilo pro klasickou hudbu také hudba vážná? Víím, že vážné věci dnes nejsou „in“. Trošku odpuzují, snažíme se je vytěsnit ze svého života. Ale ony tady jsou, ať děláme, cokoli chceme.

Nedávno, během návštěvy hudebního veletrhu MIDEM, jsem měla zajímavý zážitek. Jeden úspěšný podnikatel se mi světlil, že ve svých skoro čtyřiceti letech začal chodit na hodiny klavíru. Doslova řekl: „Vše se může změnit, mohu přijít o firmu i o partnerku, jediné, co mi potom zůstane, bude muzika...“ Nepřikláněla bych se k označení vážná hudba, není úplně šťastné, ale daleko více mne bolí celá řada jiných věcí...

// Vážná hudba předurčuje k jisté míře strohosti a upjatosti, což jsou možná právě atributy, které odrážejí mladé posluchače. Nebo se mýlím?

V lednu 2011 jsem byla na koncertě České filharmonie, kde světový barytonista Thomas Hampson zpíval Mahlerovy písně. Do posledního místečka zaplněný sál aplaudoval ve stoje a tolik nadšených posluchačů kolem sebe jsem dlouho neviděla. Na Hampsonově zpěvu nebylo nic strohého ani upjatého. Zpíval jako o život a publikum to poznalo. Dal všem těm lidem v sále něco, na co v každodenním životě nedosáhnou, a přece to potřebují...

Není koncert jako koncert, není umělec jako umělec a není skladba jako skladba. V muzice vše stojí na osobnostech.

Sylvie Bodorová a Gabriela Beňačková po provedení oratoria Juda Maccabeus v Katedrále sv. Víta v Praze.

foto: archiv S. Bodorové

> Často jsem přemýšlela o tom, zda klasickou hudbu nepoškozují její způsob prezentace – hudebníci ve fracích, publikum nehybně sedící v sále... Dnes už vím, že to tak není. Když se díváte na televizní záběry hudebních skupin z doby nedávno minulé, dýchne na vás atmosféra těch dní a zároveň i kousek nostalgie, času, který je nenávratně pryč. Je to vzpomínka, ale dnes se nabízí zase něco nového.

Klasická hudba přichází s určitou stabilitou v tomto věčně se měnícím světě a to je asi důvod, proč klasické hudbě neubývá publikum. Snad k tomu patří i frač a zažitý způsob chování na koncertech. To vše je jenom forma, to podstatné je obsah a kvůli němu lidé na koncert klasické hudby přicházejí. A že publikum klasické hudby není pouze mladé? Pokud například hledám partnera a je mi 18 let, budu asi hledat jinde, i když i to neplatí zcela absolutně. Je to přirozené. Všichni stárneme a dospíváme a objevujeme nové věci a klasická hudba je jistě jednou z možností.

Na skvělém koncertě vám nevádí ani fraky na pódiu, ani sezení v sále, nadšení jsou všichni bez rozdílu věku. Špatnému koncertu naopak nepomůže sebesoudobější prezentace. Když se koncert nepovede, může to být i nuda. Není to tak ale se všemi žánry?

// Stejně jako historický vývoj jakési události (například zásadních politicko-mocenských rozhodnutí) je dobré komentovat až s jistým časovým odstupem, domnívám se, že podobně tomu je i s hudbou klasickou. Potřeba časového odstupu pro její hodnocení je

zde více patrná, nežli u hudby populární. Souhlasíte se mnou?

Populární hudba má v tomto smyslu výhodu, protože jejím hlavním posláním je bavit. To, co nezaujme, propadá. Vypadne z oběhu. Jako tvrdý rohlík. Každý sáhne raději po čerstvém. Přesto jsou písničky, z nichž se stanou evergreeny. Jsou tak dobré, že oslovují celou řadu generací. Jsou tak umělecky silné, že se stanou nadčasovými.

Jsem přesvědčena o tom, že v klasické hudbě probíhá na jiné úrovni totéž. Pokud autor vůbec nedokáže oslovit své současníky, těžko může očekávat, že se stane zázrak a najednou po padesáti letech jeho dílo ožije. (Ale i tam jsou výjimky!) Jiná věc je, do jaké míry se dílo za života autora dokáže prosadit. Prosazení díla je velice dlouhý a složitý proces. Lidský život je nepatrná částička v pomyslné úsece tohoto postupu. Pokud se podíváme na vývoj jednoho z našich největších českých skladatelů, který byl dokonce i členem našeho Ochranného svazu autorůského (což je pro nás čest i závazek) – Leoše Janáčka, není pochyb o tom, že se již za jeho života jeho dílo setkalo se zájmem. Ale je také pravda i to, že až dnes, téměř 160 let od jeho narození, můžeme s naprostou jistotou v celosvětovém měřítku potvrdit jeho odkaz. Reprezentuje nejenom českou hudbu, ale stal se jedním z nejprovozovanějších autorů své doby. Podobně jako před ním Antonín Dvořák. Není mnoho národů, které se mohou pochlubit takovou bilancí!

// Jaký životní cyklus současná tvorba klasické hudby zažívá? Střetává se poptávka s nabídkou nebo jedna z veličin výrazně

// Klasická hudba přichází s určitou stabilitou v tomto věčně se měnícím světě a to je asi důvod, proč klasické hudbě neubývá publikum.

převyšuje druhou? Zajisté to souvisí s celosvětovým ekonomickým vývojem hudebního průmyslu.

Nebudeme si zbytečně namlouvat, že ekonomická krize pozitivně ovlivnila hudební průmysl, a to v jakékoli oblasti. Náklady se zvyšují, peněz potřebných k realizaci projektů je stále méně. To nemůže být pozitivní zpráva. Nabídka převyšuje několikanásobně poptávku úplně ve všech oborech. Nevím, proč by to mělo být právě v klasické (i populární) hudbě jinak. Dosplova a do písmene je třeba dělat za méně peněz více muziky. Na druhé straně dnešní doba je dobou velkých projektů, velkých událostí, nezapomenutelných zážitků. Je také na nás autorech, co a v jaké kvalitě dokážeme nabídnout a prosadit...

Určitou výhodou klasické hudby je dlouhodobá plocha její účinnosti. Myslím si, že právě rozdílné „životní“ cykly obou žánrů vedly kdysi naše předchůdce k tomu, že společně a ve svornosti založili OSA. Kratší cykly v oblasti hudby populární byly vyvažovány delšími cykly hudby klasické. Podmínkou je bezesporu úcta, kolegiální a respekt jednoho k druhému. Mělo by nás spojovat to hlavní – česká hudba a její zájmy.

> // Považujete situaci klasické hudby v zahraničí za lepší, než v České republice?

Nerada to říkám, ale musím připustit, že celá řada zemí, jejichž hudební význam zdaleka nedosáhl naší úrovně, se o své autory stará daleko lépe. Za všechny bych ráda jmenovala Finsko. Nejenom, že existuje řada projektů, které iniciují vznik nových skladeb, ale dokonce jsou i navazující programy, které novou tvorbu prostřednictvím mladých interpretů prosazují i v zahraničí. V Čechách přímá podpora tvorby téměř neexistuje. Je to těžké zejména pro mladé autory.

// Vznikají nové kompozice spíše na objednávku nebo převyšuje tvorba „přirozená“? Těžko odpovídat za jiné... I objednávka může být součástí „přirozeného“ procesu kompozice, rovněž „přirozená“ tvorba může mít svého adresáta...

// Která z těchto dvou variant převládá u Vás?

V roce 1982 jsem se rozhodla, že se budu věnovat jenom skladbě. Na plný úvazek. Za rok to bude celých třicet let. Až na malé výjimky – mám na mysli pedagogické působení v USA na University of Cincinnati v 90. letech. Objednávka je „přirozenou“ součástí mého profesního života a já ji mám ráda. Motivuje mne, inspiruje a dává mi tolik potřebné zázemí k mé práci. Jak jinak v dnešní době může někdo projevit uznání a respekt k tomu, co děláte, než tím, že sáhne do své peněženky a poskytne vám příležitost ve vaší práci pokračovat? Těší mne, že jsem za ta léta dostala kromě České republiky objednávky z celé řady zemí (Velká Británie, USA, Německo, Argentina,

Francie, Lucembursko) a většinou po jedné objednávce následovala celá řada dalších. Skladby objednávají festivaly či umělecké agentury, výkonní umělci, pěvci a po úspěšných provedeníh dokonce i jednotlivci. Mohu uvést celou řadu kuriozit: jeden ze sponzorů ve Wigmore Hall v Londýně si objednal skladbu pro smyčcové kvarteto s tím, že ji věnuje své ženě, dostala jsem dokonce i objednávku z USA přes internet (na základě mé skladby vysílané v místním rozhlase).

Stěžejní objednávky ale nejsou tak úplně nahodilé, jak by se na první pohled zdálo. Mám témata, která nosím v sobě. Doufám, těším se na ně a – čekám. Takovým případem byla objednávka Pražského jara a mého oratoria Juda Makabejský (2002) i objednávka mého klavírního koncertu pro Pražkou komorní filharmonii (2006). Nejkrásnější ale je to, co se mi stalo v případě objednávky mého oratoria k padesátému výročí mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl (2008). Umělecký ředitel Vojtěch Strítěský mne oslovil a navrhl i téma oratoria. Znělo: Mojžíš – a bylo úplně stejně, jaké jsem měla pro něj (aniž bych o jeho myšlence předem věděla) připravené i já.

Za všechny tyto příležitosti jsem velmi vděčna. Moc ráda píši pro české publikum!

// S jakými největšími překážkami musí klasická hudba v současnosti nejvíce bojovat?

O dnešní době se říká, že podporuje individualitu, nejsem ale přesvědčena, že to skutečně tak je. Uniformita, konformita, globalizace, i tak by mohla znít jedna ze strukturních charakteristik dneška.

Klasická hudba nikdy nebyla a ze své podstaty ani nemůže být masovou záležitostí. Je někdy intelektuálně náročná a její poslech vyžaduje koncentraci. Je postavena na individuálním vkusu, na kulturní potřebě a do jisté míry vyžaduje i posluchačskou zkušenost a vzdělání. V každé generaci jsou určitá procenta populace, která tihnou ke klasické hudbě. Dá se to statisticky zjistit. Ta procenta jsou dlouhodobě stabilní.

Pokud připustíme deformaci této oblasti, zmrzáčíme tak trochu i sami sebe, přeme kulturní okruh, který formuje nás všechny, byť si to třeba neuvědomujeme. Neznamená to však, že se má vše v klasicích bez rozmyslu podporovat. Vážná hudba je součástí života, podobně jako vše ostatní. Může přežít jen to, co je silné a dobré. Na druhé straně žádný festival klasické hudby nemůže existovat bez finanční podpory, to se nedaří ani těm nejúspěšnějším světovým festivalům jako jsou třeba Salzburger Festspiele.

Pokud mluvíme o oblasti klasické hudby, je třeba zdůraznit ještě jeden důležitý moment: klasická hudba je bezesporu jedním z mála artiklů, který je z České republiky stále ještě vývozoschopný. Pořád jsme schopni uspět na světovém kolbišti nejenom jako autoři, ale i jako interpreti klasické hudby. Naše smyčcová kvarteta mají pověstnou kvalitu. Řada našich pěvců zpívá na světových scénách a zpívají především slovenský repertoár – zejména již zmiňovaného Leoše Janáčka.

// Pozorujete zájem o klasickou hudbu také u mladších generací? Pokud ne, v čem, podle vás, tkívá hlavní problém? >

Sylvie Bodorová po provedení Terezin Ghetto Requiem (zleva - SB, Geraldina Muchová a Jan Kristofori)

foto: archiv S. Bodorové

Sylvie Bodorová a Krzysztof Penderecki

foto: archiv S. Bodorové

Sylvie Bodorová se skupinou Quattro (Zdeněk Lukáš, Otmar Mácha, SB a Luboš Fišer)

foto: archiv S. Bodorové

➤ Mám bratrána, který není hudebník. Když jsem byla malá holka a už tehdy jsem byla posedlá muzikou, tak se mne ptal: „Dělá vůbec někdo mladý tu klasiku?“ Připadala jsem mu jako exot. Dnes patří k mým nejvěrnějším posluchačům, nikdy neodmítne návštěvu koncertu a nejenom to, jeho syn, dvaadvacetiletý student zcela odlišného zaměření, je nejvěrnějším a nadšeným posluchačem vážné hudby. Není to ojedinělý případ. Mohla bych uvést celou řadu podobných. Z kvalitního koncertu, který má dobré organizační a propagační zázemí, odchází nadšení mladí lidé, a co je nejdůležitější – na koncerty se i rádi vrací. Pokud bych se nyní zeptala stejně jako kdysi můj bratránek, dialog by vypadal takto: „Dělá vůbec někdo mladý tu klasiku?“ „Dělá!“ „Chodí mladí na koncerty?“ „Chodí!“ Přijďte se přesvědčit...

// Na začátku letošního roku jste ukončila práci na Symfonii č. 1, kterou si u vás objednal Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK. Po citové stránce vás tato nabídka musela velice potěšit, po té profesionální to jistě vnímáte jako obrovskou životní a tvůrčí výzvu.

Se symfonickým orchestrem FOK jsem se pracovně setkala již při nastudování svého oratoria Mojžíš v roce 2008. Nikoli však s jeho šéfdirigentem Jiřím Koutem. Mám obrovskou radost, že to bude právě on, kdo se ujme taktovky. Je to nejenom světově uznávaný dirigent, ale také milovaný šéf orchestru. Kdo něco ví o dirigentském řemesle, chápe, jak je to vzácné. Velice si vážím toho, že se Jiří Kout ujal nastudování mé symfonie.

// Významnou roli hrají v symfonii bicí nástroje. Proč?

Bicí nástroje charakterizují naši současnost (svým neodbytným rytmem jsou všudypřítomné) a zároveň jsou nejstaršími hudebními nástroji vůbec...

// Čím jste se nechala při komponování nejvíce inspirovat?

Mám celou řadu skladeb, které, byť patří do oblasti „vážné“ hudby, tak strašně vážné nejsou. Tato symfonie vážná je. Je o životě – s jeho sny, nadějemi, propady i pády.

// ...a její poselství pro posluchače?

Nevzdát se naděje. Bojovat. Věřím, že je něco, co dává všemu našemu snažení vyšší smysl.

// Počátkem října loňského roku měl v USA premiéru písňový cyklus Jabloňový vlak na objednávku amerických interpretů Laurie Lashbrookové a Timothyho Cheeka. Dalším vaším počinem byla například skladba Carmina lucemburgiana či čtyřvětá kompozice Kafkas Träume, která zazněla 3. dubna 2011 v Lucembursku. Čím a z jakých materiálů se necháváte při tvorbě inspirovat?

Na objednávkách je krásné, že vám často otevrou svět, do kterého by se člověk bez tohoto vnějšího podnětu nedostal. Každá nová práce mi vše nasvítí z trochu jiné stránky. Přiměje mne k důkladnému studiu.

Tak například hudební skladatel a sekretář Jana Lucemburského Guillaume de Machaut, s nímž jsem vedla hudební dialog ve skladbě Carmina lucemburgiana a také

pražský rodák Franz Kafka ve skladbě „Kafkas Träume“ pro Sinfoniettu Luxemburg. Tam jsem se snažila o další dialog s česko-německo-židovským prostředím Prahy na přelomu 19. a 20. století. Jsou to zcela odlišné světy, a přesto úžasným obloukem propojují naši současnost! Není tolik nových věcí na světě, jak by se na první pohled zdálo!

// Vaše skladby často reprezentují českou hudbu v zahraničí, letos v dubnu byl v Číně uveden váš houslový koncert Concerto dei fiori. V Německu na festivalu Gitarrenland zazněly ve stejné době vaše oba kytarové koncerty. Má ve světě Česká republika v tomto oboru stále dobré renomé?

Americký dirigent Chris Zimmerman a americký houslista Kenn Wagner zahráli v čínském městě Shenzhen 6. dubna 2011 můj houslový koncert. Jednou z kuriozit je fakt, že dirigent Chris Zimmerman si tuto skladbu vybral i do programu svého konkurzního koncertu v USA – Fairfax Symphony Orchestra. Konkurs vyhrál a stal se šéfdirigentem. Jsem moc ráda, že na mezinárodním festivalu Gitarrenland v Kusselu a v dalších městech zahrála vynikající německá kytaristka Heike Matthiesen 29. dubna 2011 moje kytarové koncerty. Tak snad dobré renomé stále ještě máme...

// Jak vnímáte současnou tvorbu Vašich kolegů (v globálním rozsahu)?

Skončím tím, čím jsem začala – vše je individuální. Ve skladbě je každý autor sám. Každý musí mít svou pravdu, musí být schopný si najít svoji vlastní cestu a musí jí sám věřit. Pokud o své pravdě dokáže přesvědčit i ostatní, dostává další šanci. Mé krédo je: žít a nechat žít. Čas ukáže...

// Vaši tři nejoblíbenější čeští a tři zahraniční skladatelé?

Luboš Fišer, Otmar Mácha a Zdeněk Lukáš – nemohu nikoho ze svých úžasných kolegů z naší kompoziční skupiny Quattro opominout, hlavně, když už nejsou mezi námi. Jinak bych mohla jmenovat mnoho dalších.

J. S. Bach, J. S. Bach, J. S. Bach....

Sylvie Bodorová s rodinou.

foto: archiv S. Bodorové